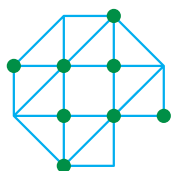

Blend je onderwijs

Inventarisatie en selectie instrument onderwijsruimtes

Instructie

Versnellingsplan
Onderwijsinnovatie
met ICT

docentprofessionalisering

Inventarisatie en selectie instrument onderwijsruimtes

DOELGROEP	Logistieke diensten en docenten
VORM	Instrument
BENODIGDE TIJD	30-60 minuten
NIVEAU	Cursus, programma en instelling

Aanleiding

Steeds meer onderwijsinstellingen onderzoeken hoe hun onderwijsruimtes leerprocessen het beste kunnen ondersteunen. Dit leidt tot een grotere flexibiliteit in allerlei onderwijsruimtes en de voorzieningen die daarin beschikbaar zijn. In de Engelstalige literatuur wordt gesproken over *learning spaces*. Onder Learning Spaces¹ verstaat de SURF Special Interest Group voor Learning Spaces iedere fysieke plek, met of zonder technologie, die leerprocessen stimuleert. Zij spreken van vernieuwende Learning Spaces om aan te geven dat ze aansluiten bij onderwijsinnovatie. In relatie tot onderwijsruimtes wordt vaak gesproken over formele en informele ruimtes. Van oudsher wordt een klaslokaal waar les in wordt gegeven als een formele onderwijsruimte. Een informele onderwijsruimte is bijvoorbeeld een leerplein, waar studenten elkaar kunnen ontmoeten zonder dat daar een voorbedacht plan achter zit. De laatste jaren worden de grenzen tussen formele en informele onderwijsruimtes steeds dunner. Daarnaast is er een opmars zichtbaar van de fysieke onderwijsruimtes als apart kennisdomein, waarvoor docenten al tijdens het ontwerp nadenken over de inrichting van de fysieke ruimte in relatie tot de ontworpen leeractiviteiten. Het is daarom belangrijk om inzicht te hebben in de onderwijsruimtes binnen een instelling.

Werkwijze

Het instrument bij dit product is bedoeld voor het inventariseren van de onderwijsruimtes binnen een instelling, en kan daarna gebruikt worden voor selectie. Het dient daarom meerdere doelgroepen, zoals roosteraars en docenten, en kan ondersteunen bij het beter laten aansluiten van het beoogde onderwijs en de uitvoer daarvan in een onderwijsruimte.

¹ Meer over Learning Spaces | SURF Communities

Blend je onderwijs Inventarisatie en selectie instrument onderwijsruimtes

Instructie

Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT
Zone Faciliteren en professionaliseren van docenten
www.versnellingsplan.nl

**Versnellingsplan
Onderwijsinnovatie
met ICT**

Op deze uitgave is de Creative Commons Naamsvermelding 4.0-licentie van toepassing. Maak bij gebruik van dit werk vermelding van de volgende referentie: Last, B.S. & Heidinga, J. (2022). *Blend je onderwijs: Handvatten voor het ontwerpen en implementeren van blended leren*. Versie 1.0. Utrecht: Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT.

Vaak is namelijk niet altijd direct duidelijk welke leeractiviteiten in bepaalde onderwijs-ruimtes beter wel of beter niet kunnen plaatsvinden, laat staan met welke technologie dat ondersteund kan worden.

Op de eerste plaats kan het worden ingezet als inventarisatie instrument, bijvoorbeeld door een logistieke dienst om zicht te krijgen op de (on)mogelijkheden van onderwijs-ruimtes in relatie tot roostering. Maar ook een docent kan het als inventarisatie instrument inzetten, wanneer deze bezig is met het onderwijsontwerp en wilt weten of de beoogde activiteiten ook daadwerkelijk mogelijk zijn in de beschikbare onderwijsruimtes. Wanneer het instrument op deze wijze wordt ingezet, is het raadzaam om eerst de voor de context relevant criteria door te nemen en eventueel aan te vullen of te wijzigen indien noodzakelijk. Andersom is het dan ook mogelijk om als docent aan de roosteraars door te geven welk soort voorzieningen en ruimtes nodig zijn, zodat zij gericht kunnen reserveren.

Het product kan ook gebruikt worden als selectie instrument voor docenten die reeds een bepaald onderwijsontwerp hebben uitgewerkt, en op basis van de beoogde activiteit snel een bijpassende ruimte zoekt. Zie bijvoorbeeld [dit instrument van de TU Delft](#). Vervolgens kan deze docent informatie ophalen over de ruimte en idealiter deze direct reserveren via een reserveringssysteem.

Toelichting

Het typeren van onderwijsruimtes in dit product vindt plaats op basis van drie criteria: capaciteit (hoeveel mensen passen in de ruimte), leeractiviteiten (welke activiteit kan er plaatsvinden) en technologie (welke activiteiten kunnen ondersteund worden met digitale hulpmiddelen). Er is voor deze drie criteria gekozen uit redenen van simpliciteit en overzicht, en om in elk geval te redeneren vanuit het onderwijs. De criteria worden hierna toegelicht.

1. De capaciteit.

Capaciteit betreft het aantal mensen dat terecht kan in de onderwijsruimte. We maken gebruik van zeven opties, om zo optimaal mogelijk te kunnen inschatten of een ruimte goed aansluit bij de groepsgrootte. De verschillende opties voor deze variabele zijn:

- XXS (<10)
- XS (10-30)
- S (31-60)
- M (61-90)
- L (91-150)
- XL (150 -300)
- XXL (>300)

2. Leeractiviteiten.

De leeractiviteiten schrijven voor in hoeverre een bepaalde soort activiteit mogelijk is in een onderwijsruimte. We hanteren hiervoor de indeling uit het *Conversational Framework*. Deze indeling bestaat uit zes typen leeractiviteiten, te weten:

- **Kennisverwerving:** studenten verwerven kennis via het bestuderen van een aangereikte informatiebron. Dat kan een video zijn, een podcast, een artikel, een website, enzovoort. Studenten zijn hier dus de passieve ontvangers van kennis, waardoor deze activiteit in de praktijk vaak de minst activerende is.
- **Onderzoek:** bij onderzoek verwerven studenten ook kennis, maar gebeurt dit in een actieve, zelfgestuurde studie, waarbij ze informatie analyseren, relateren en vergelijken. Ze zoeken dus zelf naar bronnen, en komen zo tot nieuwe inzichten.
- **Samenwerken:** studenten werken samen naar een bepaald tastbaar resultaat, zoals een paper, een video, een product. Het samenwerken is hierbij zowel een doel als een middel.
- **Discussie:** studenten bespreken ideeën, stellen vragen, verantwoorden hun stelling en gaan het gesprek met elkaar aan. Ze construeren gezamenlijk kennis tijdens interactie.
- **Oefenen:** studenten koppelen theorie aan praktijk en werken in gerichte opdrachten aan de toepassing van kennis en vaardigheden. Belangrijk aspect hiervan is continue feedback, die ze krijgen van de docent, hun medestudenten of van de opdracht zelf.
- **Productie:** studenten produceren een product dat door de docent of door medestudenten geëvalueerd kan worden.

3. Technologie.

Met technologie refereren we naar digitale hulpmiddelen, die een bepaalde onderwijsvorm kunnen ondersteunen. We hanteren daarvoor vier typen:

- **Presentatie:** technologie maakt het mogelijk om een presentatie te tonen, bijvoorbeeld door middel van een beamer of op een monitor. Denk hierbij ook aan het weergeven van video of ander soort media.
- **Samenwerken:** technologie maakt het mogelijk om studenten in deelgroepen te laten samenwerken aan een opdracht. Bijvoorbeeld doordat iedere groep beschikt over een eigen projector of monitor.
- **Simulatie:** de technologie in deze ruimte is uitgerust voor specifiek gebruik in het kader van een opleiding en dus niet geschikt voor generiek gebruik. Het kan bijvoorbeeld gaan om een praktijklokaal of een ruimte met AV/VR/XR-technologie, afhankelijk van de eigen instelling.
- **Multi-locatieleren:** de ruimte is voldoende uitgerust om audio, beeld en content te versturen naar en te ontvangen van deelnemers op andere locaties. Het kan gaan om groepen studenten op andere campussen en om individuele studenten op afstand.

Om de geschiktheid van een onderwijsruimte te kennen, houden we rekening met de leeractiviteiten en technologische functionaliteiten op basis van een driepuntenschaal: niet geschikt (●), enigszins geschikt (● ●) en zeer geschikt (● ● ●). Voor ieder criterium kan gezocht worden aan welk niveau de onderwijsruimte minimaal moet voldoen. Instellingen kunnen de bovenstaande indeling natuurlijk naar eigen voorkeur aanpassen, bijvoorbeeld door nieuwe criteria toe te voegen. Denk aan andere variabelen zoals:

- **Domein-specifiek versus generiek:** in hoeverre is een onderwijsruimte te gebruiken voor slechts één bepaalde context, zoals een opleiding. Denk aan een snijzaal voor een Geneeskundeopleiding versus een generieke collegezaal.
- **Flexibiliteit:** in hoeverre is het meubilair en de indeling van de onderwijsruimte flexibel te wijzigen naar een wenselijke opstelling, passend bij een doel.
- **Toetsruimtes:** kan beschrijven of bepaalde onderwijsruimtes zich lenen voor verschillende toetsingsvormen.
- **Andere modellen/typeringen uit onderzoek:** er zijn veel verschillende soorten modellen/typeringen over wat je kan doen in een onderwijsruimte. Sommige docenten (teams) hebben een specifieke keuze gemaakt, en het kan dan zinvol zijn om dat model of die typering in de tabel te verwerken. Denk bijvoorbeeld aan de indeling van Thornburg (2013): campfire (verhalen van experts en delen), watering hole (samenwerken en ontdekken), cave (geconcentreerd werken), life (praktijk) en mountaintop (laten zien).

Door gebruik te maken van bovenstaande criteria voor de inventarisatie van onderwijsruimtes, kan vervolgens snel(ler) een goede match gevonden worden tussen onderwijsbehoefte en faciliteit. Zo wordt het inventarisatie instrument na invulling een selectie instrument, en wordt daarmee mogelijk de uitwisseling tussen onderwijsuitvoer en -logistiek sterker. Van belang is vooral dat docenten zoektermen kunnen gebruiken die relateren aan hun eigen onderwijspraktijk en die relevant zijn voor de keuze van een onderwijsruimte. Een mooi voorbeeld is het reeds genoemde [selectie instrument van de TU Delft](#).

Voorbeeld van toepassing

Laten we een casus bekijken waarbij een docent op zoek is naar een geschikte onderwijsruimte voor zijn onderwijs. In het systeem (zie tabel op de volgende pagina) kan de docent aangeven:

- Welke minimale capaciteit de ruimte moet hebben.
- Welke typen leeractiviteiten ondersteund moeten worden.
- Voor wat voor activiteiten technologie ingezet kan worden.

In dit geval gaat het om een cursus van 30 studenten, en is het belangrijk om zowel kennisverwerving, als samenwerking te laten plaatsvinden in de onderwijsruimte. Dit hoeft niet ondersteund te worden met technologie. De docent vult deze criteria in en ziet welke ruimtes voldoen aan de criteria. In dit geval lijkt een van de werkgroep ruimtes interessant. Als de docent klikt op een ruimte komt hij op een pagina met meer informatie, zoals de precieze capaciteit en faciliteiten.

Voor een tweede docent is het ook belangrijk dat samenwerking en kennisverwerving moeten kunnen plaatsvinden in de onderwijsruimte, maar zij heeft daarbij als extra criterium dat ook studenten online moeten kunnen deelnemen. Zij dacht aanvankelijk dat de werkgroep ruimten met hybride functie hiervoor geschikt zouden zijn, maar ze ziet nu dat deze niet geschikt zijn voor samenwerken. Op basis van de criteria valt haar keuze op de Virtual Classroom.

Ruimte	Capaciteit	Leeractiviteiten:						Technologie:			
		Kennis-vererving	Onderzoek	Samen-werken	Discussie	Oefenen	Productie	Presentatie	Samen-werken	Simulatie	Multi-locatieleren
Werkgroepruimte nieuwe standaard, Bolognalaan 101, ruimte 0.202	XS (<30)	● ● ●	● ●	● ● ●	● ● ●	● ●	● ●	● ●	●	●	● ●
Werkgroepruimte met Hybride functie - Buys Ballotgebouw, ruimte 017	S (30-60)	● ● ●	● ●	●	● ●	●	●	● ●	●	●	● ● ●
Computerleerzaal, Buys Ballotgebouw, ruimte 1.03	S (30-60)	● ●	● ●	●	●	● ● ●	● ● ●	● ●	●	● ● ●	●
Hoorcollegezaal, Bolognalaan 101, ruimte 0.204	M (60-90)	● ● ●	●	●	●	●	●	● ●	●	●	●
Active Learning Classroom, Bolognalaan 101, Ruimte 2.049	S (30-60)	● ●	● ●	● ● ●	● ● ●	● ●	● ●	● ●	● ● ●	●	●
Virtual Classroom, Buys Ballotgebouw, ruimte 3.25	S (30-60)	● ● ●	●	● ●	● ● ●	●	●	● ● ●	● ●	●	● ● ●

Tabel 1: Voorbeeld van ruimte inventarisatie bij de Universiteit Utrecht.

Meer lezen?

- [Het "Cookbook Education Spaces" van de TU Delft gaat dieper in op het indexeren van onderwijsruimtes](#)
- [In dit artikel wordt het roosteren van onderwijsruimtes voor blended leren uiteengezet](#)

Verantwoording en bronnen

Dit product is tot stand gekomen in samenwerking met de SURF Special Interest Group Learning Spaces. Dit begon met een poging om een typering te maken voor onderwijsruimtes, wat uiteindelijk resulteerde in deze insteek als inventarisatie en selectie instrument. De gekozen criteria zijn niet arbitrair, maar zorgvuldig gekozen. Leidend hierbij waren de categorieën "Grootte", "Didactiek" en "Technologie". De daarbij gekoppelde modellen kunnen natuurlijk naar eigen believen aangepast worden.

Laurillard, D. (2002). *Rethinking university teaching: A conversational framework for the effective use of learning technologies*. Routledge.

Thornburg, D. (2013). *From the campfire to the holodeck: Creating engaging and powerful 21st century learning environments*. John Wiley & Sons

Het Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT is een vierjarig programma van SURF, Vereniging Hogescholen en de VSNU dat inzet op het samenbrengen van initiatieven, kennis en ervaringen en snel en concreet aan de slag gaan met kansen voor het hoger onderwijs. Dit gebeurt in acht verschillende 'zones'. In de versnellingszone Docentprofessionalisering werken 17 instellingen aan de hand van vijf thema's aan de facilitering en professionalisering van docenten in hbo en wo.

Meer informatie en onze publicaties vind je op
www.versnellingsplan.nl